folklor/edebiyat, cilt:21, sayı:84, 2015/4

ARAŞTIRMA SÜRECİNİ AÇMAK: BİR VAKA VE BİR SOSYOLOJİ ARAŞTIRMASI

Faik Gür[1*]

Giriş

1990'lı yıllarda çeşitli düzeylerde katıldığım sosyoloji araştırmalarında, projeleri gerçekleştirenlerin süreç içinde yaşadıklarını kendi aralarında konuştuklarına ama bu değerlendirmelerin bilgi üretme sürecinin dışında kaldığına tanık oldum. Hem anket hazırlama, hem uygulama, hem de yazma gibi aşamalara dahil olduğumdan deyim yerindeyse bilimsel faaliyete ilişkin bir "operasyonellik" sorunu olabileceğini düşünmüştüm. Aynı zamanlarda Paul Feyerabend ve Thomas Kuhn okumaları yapınca bu operasyonellik meselesi yerini daha derin sorulara bırakmıştı.[2] Gene de yönteme hayır noktasına hiçbir zaman gelmedim ama Kuhn'un bize sunduğu katkının en genel sonucunu her zaman hatırlarım: Sosyal bilimleri bir tarafa bırakın, doğa bilimlerinde bile araştırma süreci bilgi üretme sürecinden koparılamaz.

Bu genellemeye vakıf olduğum 1990'ların başında ODTÜ Mühendislik Fakültesi'nde lisans öğrencisiydim ve fakat sosyoloji bölümü ile araştırmalara gidiyordum.[3] Kuhn'un

1 Yrd. Doç. Dr., Özyeğin Üniversitesi öğretim üyesi

2 Thomas Kuhn'un sosyal teoriye etkisi bağlamında önemli bir çalışma için Barry Barnes (1982)'ın kitabına bakılabilir. Türkçeye de çevrilmiş bu kitap, meselenin sosyal bilimler tarafına-esasen beni daha çok ilgilendiren tarafına-ışık tutuyor.

3 Bu yıllar 1990-93 yıllarıdır. ODTÜ Sosyoloji Bölümü ve Türk Halk Bilimleri Topluluğu kuramsal araştırma grubu ile alan araştırmalarına katıldığım ve mühendislik fakültesini ve sosyoloji bölümünü bir sene birlikte okuduğum sonra da mühendislik fakültesini tamamen bıraktığım yıllar. Halk Bilimleri Topluluğu kuramsal araştırma grubunun her yıl yaptığı "yöre araştırmaları" sadece folklor disiplinin gelişmesine katkı yapmamıştır. Özelikle 1990'larda ODTU sosyoloji bölümünden Mehmet Ecevit'in danışmalığı döneminde yapılan Aydın, Adana ve

ne demek istediğini içtenlikle anlayabileceğimi düşündüğüm bir girizgahta dolaşıyordum. Bir taraftan laboratuvar süreçlerini gözlerken diğer taraftan bir sosyoloji araştırmasında bilgi toplama araçlarının (anket vs.) yaratıldığı, kullanıldığı ve çözümlendiği -deyim yerindeyse- bir sosyoloji laboratuvarında bulunuyordum. Böylece doğa ve sosyal bilimleri bir arada düşünebiliyor, okuduğum bilim felsefesi yazıları ile bir uyum yakalayabiliyordum.

Şimdiden geçmişe baktığımda Kuhn'un merakımı derinleştirme konusunda önemli katkı yaptığını görebiliyorum.[4] Araştırma süreci konusunun; çeşitli disiplinlerde-farklı çerçevede olsa bile- tartışılmasında ve derslerde en azından üzerinde bir iki hafta durulan bir mertebeye çıkmasında Kuhn'un etkili olduğunu söylemek yanlış olmaz.[5] Örneğin, hem Boğaziçi Üniversitesi'nde aldığım yüksek lisans sosyoloji derslerinde hem de The University of Texas at Austin'da mesaimin geçtiği sosyoloji, antropoloji ve tarih bölümlerinde bir şekilde Kuhn hep karşıma çıktı. Elbette sadece benim karşıma çıkmıyordu. Bu durum, sosyal bilimlerde "genelleşmiş" bir formasyona işaret ediyordu. Bütün bu hareketliliğe rağmen antropolojinin özel ilgisi dışında araştırma sürecinin sosyal bilimlerde önemsenmemeye devam ettiğini görüyoruz.

Araştırma sürecinin, birçok konuyu sorunsallaştırabileceğimiz bir süreç olduğuna kuşku yok. Felsefi sorunsalaştırmadan "self-reflexivity" tartışmalarına ve sürecin sadece mekanik yönünün kayda alınması gibi hafıza oluşturma eylemine kadar geniş bir yelpazede ele alınabilecek bir alan. Bu yazıda sosyoloji ve antropoloji üzerinden tanıklığımı sunarak bu oldukça geniş alana küçük bir katkı yapmayı umuyorum. Bu tanıklık, katıldığım araştırmalara tekrar bakmamı ve hali hazırda devam eden kırsal alan sosyolojisi çalışmalarımı gözden geçirmemi gerektirdi ancak bunların tamamını bir makaleye sığdırmama imkan yoktu. Onun için bu yazıda araştırma sürecini sorunsallaştırmak açısından olumlu bazı girişimler içerdiğini düşündüğüm antropoloji içinden bir vakaya ve araştırmacı olarak katıldığım bir kırsal sosyoloji çalışmasına değineceğim. Bir araştırmacının gözünden, bu örnekler yoluyla hafızamı kayda almak ve bunu yaparken toplum bilimlerinde araştırma sürecine ilişkin düşüncelerimi paylaşmak bu yazının en temel amacıdır.[6]

Araştırma Süreci: Bir Vaka

Araştırma süreci hangi yöntem kitabına bakarsanız bakın geniş bir alandır. Süreci bilgi üretme alanına dahil etmek ayrıca problemli bir meseledir. İçinde araştırmacılar için "tehlikeler" barındırmıyor demek yanlış olur. Olanı biteni kayda almak arzusu örne-

Uşak yöre araştırmaları kırsal sosyolojinin kimi sorunsallarını takip eder.

4 Kuhn yanında Feyarebend okumak o zamanlar neredeyse modaydı. Ve elbette Karl Popper. Bu üçlü ile ilk karşılaştığım 1991 yılında mühendislik fakültesi birinci sınıf öğrencisiydim. Arkasından bir kaç kitap daha devreye girdi. Benim için en önemli ikisi İlkay Sunar'ın "Düşün ve Toplum" ile Russel Keah ve John Urry'nin " Bilim Olarak Sosyal Teori" kitaplarıydı. Feyarebend'in "Yönteme Hayır" başlığı ile yapılan ilk çevirisiyle, çevirmeni ODTU bölümü akademisyenlerinden Ahmet İnam'ın felsefe derslerini takip ederken karşılaşmıştım.

5 1990'lara kadar araştırma sürecine ilişkin daha detaylı ve bu konuları da içine alan çalışmalar ortaya çıkmıştır. 1990larda Amerika'da konuya özel bir akademik toplantıdan burada bahsetmekte fayda var. Bu toplantıdan 3 sene sonra "Fieldwork in Developing Countries" başlığı ile bir kitap yayımlanmış ve toplumsal araştırmalar bağlamında oldukça ilgi görmüştür.

6 Araştırmacının gözü terimini herhangi bir sürece maruz kalma durumunda sürece ilişkin kaçınılmaz olarak aşinalığın artması yani sürecin kendi dilini anlama, kullanma ve yeniden üretme anlamında kullanıyorum.

ğin, meslekten tarihçiler için olgu fetişizmine köprü kurmak anlamına gelebilir. "Belge" olarak görülen şeyle duygusal bağ geliştirme eğilimi oluşabilir.[7]

Disiplinlerarası çalışmaları önemsemek, bu şekilde ortaya çıkabilecek uç noktaları törpüleyebilir ama bir disipline özgü derinliğin kazandıracağı sorgulama düzeyini tuttu-ramama, her zaman yüksek bir olasılık olarak ortada durmaktadır. Bir taraftan her disiplinin hassaslıklarına hakim olabilmek diğer taraftan konuyu her disiplinin göremediği bir kör noktadan sunabilmek, kotarılması kolay olmayan bir formasyon demektir.

Bunu aşmanın en etkili yollarından birisi kuşkusuz farklı disiplinlerde uzmanlaşmış araştırmacıların birlikte çalışmasıdır. Böylece ortak sorular bir diyalog içinde derinliği kaybetmeden gelişme şansı bulabilir ancak bunun örnekleri, bu tür işbirliğinin uzun erimli örnekleri, gerçekten çok fazla değil.[8**] Ben burada bu tür sorunları daha iyi görmemizi sağlayacak ve elimizi en azından biraz daha güçlendirecek yolun, her disiplinin araştırma sürecini yazım sürecine dahil etmesinde olduğunu ileri süreceğim "neyi nasıl seçeceğiz?" sorusu önemli bir soru olarak karşımıza çıkıyor bu noktada. Ve doğal olarak her disiplinin bu süreci nasıl operasyonel bir anlatıya dönüştüreceği kendisine kalmış oluyor.

Antropolojide bu konuda önemli bir mesafe kaydedildiği açık ancak orada da araştırmacının kantarın topuzunu kaçırma durumu görülmemiş değil. Alan çalışmasını ve/veya "alan tanıklığını" bir edebi betimlemeye çevirme durumu ortaya çıkabilir. Ya da alana dair farklı kaygılarla yazılmış eserler zaman içinde literatürde üstlendikleri görevden farklılaşarak işlevselliğini değiştirebilir. Bunun en iyi örneği ABD'deki çoğu antropoloji bölümünde bir etnografı olarak okutulan "Guests of the Sheik: an invitation to visit a harem by Elizabet Warnock Fernea" vakasıdır.

Bu kitap, oldukça iyi yazılmış bir anı kitabıdır. 1965 yılındaki ilk baskısının başlığı tam olarak yukarıdaki başlıktır. 1969 tarihli aynı yayın evinden çıkan baskısında ise başlık şu şekilde değiştirilmiştir: "Guests of the Sheik: an ethnography of an Iraqi Village." O günden bugüne de kitap artık en iyi etnografı kitaplarından biri olarak bilinmekte ve okutulmaktadır.

Elizabet Fernea ile şahsen tanışıklığım oldu. The University of Texas at Austin'a eşi Robert Fernea ile tarımsal dönüşüm üzerine bir doktora tezi yazmak niyetiyle gittiğimde Elizabet ile tanışmış, kitapla ve bu vaka durumu ile o zaman karşılaşmıştım.[9***] Robert, Chicago Üniversitesi antropoloji bölümünde doktora öğrencisiyken Irak'ta bir Şii köyüne 1956 yılında araştırma yapmaya gitmiş, henüz evlendiği eşi Elizabet'i de yanına almış ve iki sene bu köyde kalmışlardır.

7 Bu durumu, H. E. Carr (1993:21) kitabında şöyle ifade etmektedir: "19. yüzyılın olgular fetişizmi bir belgeler fetişzmiyle ile tamamlanmış ve haklı kılınmıştır. Belgeler olgular tapınağındaki kutsal sandıktaydı. Saygılı tarihçi onlara başı önünde yanaşıyor ve onlardan huşu dolu bir sesle söz ediyordu…"

8 Türkiye literatüründe buna verilebilecek en iyi örneklerden birisi hiç kuşkusuz İlhan Tekeli-Selim İlkin ikilisidir.

9 Robert Fernea, The University of Texas Austin Ortadoğu Çalışmaları Merkezi kurucusudur. Bu üniversiteye başladığımda Robert son derslerini veriyordu. Kısa süre sonra emekliye ayrıldı. Yerine uzunca süre kimse gelmedi. Bu nedenle kampüste çeşitli bölümlerden ders alarak bu yılları geçirdiğimi belirtmem gerekir. Daha sonra Orta Doğu Çalışmaları Merkezi direktörü ve kampüste Türkiye'yi tanıyan tek akademisyen olan Abraham Marcus ile bir doktora tezi ürettim. Bu tez Erken Cumhuriyet döneminde siyaset propaganda ve sembolizm üzerinedir.

Elizabeth, Arapça bilmediği halde bu iki sene içinde gördüklerini, duyduklarını "konuştuklarını" bir hatıra olarak yazmış ve ortaya bu kitap çıkmıştır. Elizabet eşinden etnografının gerektirdiği birtakım teknikleri öğrenmiş ve araştırmanın kadınlarla ilgili bölümlerinde eşine yardımcı olmuştur ancak sonuçta ilk baskıda kitabına "etnografı" demeyi tercih etmemiştir.[10]

Kitap basıldıktan bir yıl sonra American Anthropologist dergisinde bir değerlendirme yazısı çıkmıştır. Değerlendirmenin başında kitabın "...ülke dışında yaşamış bir hanımın eski stil çekici anıları (Bridggs: 1966, 1089)" olduğu ifade edilmiş, etnografı niteliğine ilişkin aşağıdaki paragrafta görüleceği üzere temkinli bir değerlendirme yapılmıştır.

Guests of the Sheik is a popular book whose main appeal will be to the general public, but it can be used elsewhere also. It has real, though perhaps somewhat limited, value as an ethnographic record. Also, because the data are presented in the form of largely undigested raw material, it can be used as a basis for papers by students in anthropology. By working through it carefully, they will be able to recover much of the social structure of the community in question. Thus it provides a good training exercise for prospective field workers, Peace Corps members, and such, who can learn much from both the successes and failures of the author (Bridggs: 1966, 1090).

Görüldüğü üzere eserin daha çok genel okuyucuya hitap ettiği fakat başka yerlerde de kullanılabileceği belirtiliyor. Etnografı olarak "limited" ama gerçek bir değeri olduğu teslim ediliyor. Kitaptaki malzemenin ham, elden geçirilmemiş bir malzeme olduğu belirtildikten sonra, dikkatli bir çalışma ile özelikle antropoloji öğrencilerinin ama aynı zamanda alan çalışanlarının, barış elçileri ve benzerlerinin, iyi bir eğitim alıştırması olarak kitabı kullanabileceği ve yazarın başarı ve başarısızlıklarından öğrenebileceği vurgulanıyor.

Bu temkinli ama olumlu değerlendirme yazısından bir kaç yıl sonra kitap çok popüler olmuştur. Büyük olasılıkla değerlendirme yazısındaki okuyucu kitlesinin genişletilebileceği ve antropoloji öğrencileri ve alan çalışanları için iyi bir alıştırma olabileceği vurgusu, "birilerine" kitabın aynı yayınevi tarafından 1969 yılında basılan yeni baskındaki alt başlığa etnografı sözcüğünü ekletmiş ve kitap böylece "bilimsel" bir söylemin içine çekilerek "anı" olmaktan çıkarılmış, sıradan okuyucuya "bilgi" aktaran bir kitap yerine, "doğru" bilgi aktaran bir kitap haline dönüştürülmüş ve böylece "kanaat" oluşturma alanına sokulmuştur. Bu, potansiyel olarak ve konu itibarıyla oryantalizmi yeniden üreten bir pozisyona talip olmak demektir.

Buna rağmen bu tanıklığı yok sayabilir miyiz? Elbette sayamayız. Elizabet, esasen araştırma sürecinin diğer bir değişle araştırma mutfağının yazılı tanığıdır. Kitap, Robert Fernea'nın doktora tezini daha iyi anlamak için önemli bir araçtır ancak anı ve anı olmayanın sorunsallaştırılmadığı ve bu bağlamda başlığının neden değiştiğinin tartışılmadığı bir eserdir.

İki Fernea'nın iki farklı kaygı ile kaleme aldıkları kitaplar konu üzerine eleştirel bir

10 Bu konuda yeni araştırmacılara verdiği tavsiye Elizabet'le tanışan araştırmacıların sıkça duyduğu bir tavsiyedir: "Her şeyi not alın." Elizabet ya da kampüste bilenen adıyla B.J 2008 yılında vefat etmiştir.

okuma yapma imkanını artırmıştır. Elizabet'in mutfağa ilişkin bu "edebi" çabasının özelikle antropoloji disiplininde "self-reflexivity" tartışmalarının gelişmesine katkı yapmıştır hem de bu tartışmaların antropoloji içinde temel dert olmaya başladığı1960'ların sonunda.

Bu vaka gerçekten daha fazla tartışmaya değer bir vakadır. Elizabet'in antropolojiye katkısı yadsınamaz. Sosyal bilimlerde anlatıcı konumuna gelmek uzun yıllar "geleneklere" aykırı davranmak olarak görülmüş ve "kişisel" olmakla eleştirilmiştir. Elizabet'in bir edebiyatçı olarak "kişisel" olmama gibi bir çekincesi doğal olarak olamazdı, sonuçta anılarını yazan bir gözlemciden bahsediyoruz. Elizabet, araştırma süreci anlatımında birinci tekil kişi kullanımının "bilimsel olmadığı" algısının kırılmasına ve meselenin sorunsallaştırılmasına katkı yapmıştır. Bu nedenle yazdığı kitap antropoloji bölümlerinde baş köşeye yerleşmiştir. Guests of the Sheik araştırma süreci anlatımı bağlamında hâlâ örnek olmaya devam etmektedir; yukarıda bahsettiğim tüm sorunlarıyla birlikte.

Elizabet'in kitabı bir çok dile çevrilmiştir. "Şeyhin Konukları: Bir Irak Köyünün Kadınları" başlığı ile Türkçe'ye de çevrilmiştir. Tespit edebildiğim kadarıyla, araştırma sürecinin sorunsallaştırılması açısından Türkiye'de bu çevirinin üzerinde durulmamıştır; Türkiye üzerine yapılmış bazı antropoloji çalışmalarının çevirisi üzerinde de durulmadığı gibi. Örneğin, Carol Delaney'in "Seed and Soil" ile Jenny White'ın "Money Makes us Relatives" kitapları. Bu eserlerde araştırma sürecine ilişkin ortaya konan açıklık, kitapları eleştirel bir gözle daha iyi değerlendirmek için okuyucuya bir fırsat sunmaktadır.[11]

Araştırma Süreci: Bir Kırsal Sosyoloji Araştırmasının Ardından

1994 yılında katıldığım bir kırsal sosyoloji araştırmasının raporuna baktığımda buna benzer bir fırsatın, okuyucuya farklı bir bağlamda sunulmaya çalışıldığını görüyorum. Bu araştırma Türk Soyal Bilimler Derneği tarafından Tariş Genel Müdürlüğü için yapılmış, tarımsal dönüşüm ve kırsal alan sosyolojisi konularında Türkiye'nin önde gelen akademisyenlerden Korkut Boratav ve Mehmet Ecevit tarafından yürütülmüş "Ege Bölgesinde Tarımın Sosyoekonomik Yapısı, Destekleme Politikaları ve TARİŞ" başlıklı çalışmadır.[12]

Bu araştırmada alan çalışması için oluşturulan 4 araştırma grubundan birinde ekip yardımcılığı görevini üstlenmiştim. Eğitim süreci o kadar detaylı ve iyi bir şekilde hazırlanmıştı ki araştırma süreciyle ilgili bir çok konuyu görme, tartışma, ve deneyimleme şansını bulmuştum. Alan çalışmaları bittikten sonra araştırma süreci ve bilgi üretme sürecini bir birine bağlama anlamında tüm araştırmacıların katıldığı uzun bir atölye çalışması yapılmış ve kayda alınmıştı. Yıllar sonra okuduğum raporda bu tartışmaların kullanılmadığını ancak raporun "Araştırmanın Evreni ve Örneklem Alanı" bölümünde

11 Her iki kitap da İletişim Yayınlarından çevrilmiştir (Delaney, 2001) ve (White, 1999). Araştırma sürecini açık hale getirmekle ilgili yakın zamanda yayımlanan bir makaleye bakılabilir. Göze Orhon 2014: 54-67).

12 Tariş araştırmasından alınan bölümler yazılmış iki rapordan ilkinden alınmıştır. İlk rapor "Ege Bölgesinde Tarımın Sosyoekonomik Yapısı, Destekleme Politikaları ve Tariş" başlığı ile (Boratav, Mehmet Ecevit vb.: 1994a), ikinci rapor Tariş'e bağlı birlik ve yöneticilere mektup yoluyla gönderilen 1200 anketin %67 oranında yanıtlanması ile elde edilen verilerin analiz edildiği "Tariş'e bağlı birlik ve kooperatiflerin delege ve yönetim kurulu üyelerinin toplumsal profili" başlıklı rapordur, Boratav, Mehmet Ecevit vb, 1994b).

bu konuda bir bilgilendirme bulunduğunu ve araştırma süreci konusunda okuyucuların dikkatine sunulduğunu gördüm:

"...Köy hane sayıları baz alınarak, orantısız örneklem tekniği ile 12 köy için örneklem büyüklükleri belirlenmiştir...Çoğunluğu sosyoloji lisansüstü ve son sınıf lisans öğrencilerinden oluşan 16 kişilik alan çalışması ekibi dört gruba bölünmüş, her grup içinde bir kişi ekip başı tayin edilmiştir. Her hanehalkı anketi, bir erkek ve bir kadın anketörden oluşan bir ekip tarafından gerçekleştirilmiştir. Her ekip, üçer köyün alan çalışmasını gerçekleştirmiş; ekip başı ve yardımcısı, köy ve kadın mülakatlarını yaptıktan sonra hanehalkı anketlerine yardım etmiştir. Araştırmanın hedefi ve anketlerin özelikleri hakkında geniş çaplı bir eğitim , tüm saha elemanlarına verilmiş; ekip başları ekibin alandaki çalışmalarını koordine ve kontrol etmiştir. Alan çalışmasının bitiminin hemen ertesinde, araştırmanın şimdiye kadarki gelişimi, özelikle alan çalışmasının deney, bilgi ve sorunlarının sunulduğu ve tartışıldığı bir günlük bir atölye çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaya, Tariş genel müdürü ve yardımcısı, alan çalışmasının konuyla ilgili uzmanlar, bilim insanları ve araştırma ekibinin tümü katılmıştır. Tartışmada ekip başları birer sunuş yapmış ve bu temel üzerinde, araştırmanın o zaman kadar gerçekleştirilen aşamaları değerlendirilmiş ve araştırmanın takip edecek safhalarına yönelik öneriler üzerinde durulmuştur. Bu atölye çalışması, teybe kaydedilmiş, sonraki aşamalar için kullanıma hazır hale getirilmiştir. (Boratav, Ecevit, Özuğurlu, Şen 1994a: 8-9)

Görüldüğü üzere bu çalışmada araştırma süreci dikkate alınmış, alan deneyimi kayıt altına alınmış ama rapora girememiştir. Araştırma süreci ile bilgi üretme süreci birbirine bu kayıtla bağlanmıştır. Böylece tüm araştırma deneyimini kendi içinde açık hale getirmiştir ancak bu açıklık rapora yansıyamamıştır. Araştırma raporu, Tariş Genel Müdürlüğü'nün politika üretmek için ihtiyaç duyduğu bilimsel bilgiyi ortaya koymak için yazılmış ve formatı bu çerçevede sınırlanmıştır. Tariş Genel Müdürlüğü ya da benzer başka kurumların bu tür araştırmalardan self-reflexive değerlendirmeler beklemediği açıktır. Hatta araştırmalarda ortaya çıkan tüm bilgi birikimi genelde kullanılmaz. Raporun ilerleyen sayfalarında bu konunun da gündeme alındığını ve toplam bilgi birikimi üzerine bir bilgilendirmeden sonra kullanılmayan verilerin kullanılması için çağrı yapıldığını görüyoruz:

"Araştırmanın sonuçlarını içeren iki rapor, alan çalışmasından elde edilen bilgilerin sadece bir bölümünü kullanmaktadır. Metinlerde kullanılan tabloların çok sayıda ek tablo ve nicel veriler bilgisayar ortamına geçirilmiş biçimde, araştırmacıların kullanımına hazır durumdadır. Çalışmalarda zaman zaman referans verilen bu tablolara Tariş ve TSBD aracılığı ile başvurma olanağı vardır. Bunun dışında, SPSS programına uygun biçimde kodlanmış olan anketlerin verilerinden, bu raporlarda kullanılmayan yapıda yeni tablolar üretmek; istatistiki analize gitme olanakları da vardır. Bu incelemenin sorunsalı dışında araştırma gündemlerini izleyen toplumsal bilimcilerin, bu zengin kaynakları kullanmaları mümkündür. Son olarak, alan çalışması sırasında uygulanan köy anketleri ve bir dizi derinliğine mülakat bu araştırmanın bilgi tabanını oluşturmakla birlikte, raporlarda doğrudan sorulmamışlardır. Bu malzemenin de, ileride, önemli bilimsel ürünlere dönüşeceğini ummaktayız. Böylece, 1994 yılının yaz aylarında Ege köylerinde Tariş

desteğiyle gerçekleştirilen alan çalışması, bu iki rapor dışında önemli bir bilgi birikimini gerçekleştirmiştir ve bu birikim, kullanıcılarını beklemektedir" (Boratav, Ecevit, Özuğurlu, Şen, 1994a:11)

Tariş araştırması, araştırma sürecinin bu yazıda bahsedilen sorunlarına ilişkin Türkiye literatüründe her çalışmada göremeyeceğimiz bir bilgilendirme sürecini okuyucu ve kullanıcıya sunmakla önemli bir adım atmıştır. Raporu okuyanların araştırmanın çeşitli aşamalarını görme şansı mevcuttur. Bu değerli malzeme, Tariş araştırmasını ve alan çalışmasını daha iyi anlamamızı sağlayacak birikime sahiptir.

Bunlar arasında alan tanıklığının bence ayrı bir yeri vardır. Hem yürütücün hem de araştırmacıların bu tanıklığı kayda almak için gösterdiği hassaslık benzeri çalışmalarda pek görülmeyen bir hassaslıktır ve kuşkusuz araştırma sürecini operasyonel hale getirme çabasıdır. Bu deneyimin araştırma sürecinin bir parçası olarak değerlendirilmesi ve raporda buna ilişkin bir bilgilendirme olması örnek bir girişimdir ancak araştırma grubunun kendi içinde araştırmayı olumlu yönde etkileyen bir süreç olarak kalmıştır.

Bu tür kayıtların sosyoloji araştırmalarında yaygınlaşması ve raporlamalara kısmen olsa bile dahil edilmesi araştırmaları daha da açık hale getirebilir ve daha iyi bir değerlendirme için okuyucuya bir fırsat sunabilir. Tariş araştırması, araştırma grubu içinde yani araştırma mutfağında bunu sağlamıştır. Bir adım ötesi bu mutfaktan okuyucuyu haberdar edecek prosedürü devreye sokmak olabilir. Bunu yapabilecek prosedürü bir çerçeveye oturtabilseydik, "self-reflexivity" antropolojiyi ne kadar zenginleştirdiyse -kısmen devreye girse bile- bilgi üretme süreçlerine farklı bakmamız anlamında sadece sosyolojiyi değil tüm sosyal bilim disiplinlerini zenginleştirebilirdi.

Sosyoloji için Tariş ve antropoloji için Elizabet Fernea örnekleri araştırma sürecini sorunsallaştırmak bağlamında iki çarpıcı örnektir. Araştırma sürecinin alan deneyimini içerecek biçimde açık hale gelmesinin ve bu çerçevede ortaya çıkacak pratiğin, yazının başında değindiğim "operasyonellik" sorununun giderilmesinde bir nebze olsun etkili olacağını söylemek herhalde yanlış olmaz.

Kaynakça ve Yazıda Adı Geçen Eserler

Bridggs, Cabot L. (1966) "Guests of the Sheik"*American Anthropologist*. (68/4) s:1089-1090.

Barnes, Barry (1982) T.S.Kuhn and *Social Science*, New York: Columbia University Press

Barnes, Barry (2008) T.S. *Kuhn ve Sosyal Bilimler.* Çev.: Hüsamettin Arslan. İstanbul: Paradigma

Boratav, K., Mehmet Ecevit vd, (1994a) *Ege Bölgesinde Tarımın Sosyoekonomik Yapısı, Destekleme Politikaları ve Tariş*. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği

Boratav, K., Mehmet Ecevit vd, (1994b) *Tariş'e bağlı birlik ve kooperatiflerin delege ve yönetim kurulu üyelerinin toplumsal profil*i. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği

Carr H. Edward (1993) *Tarih nedir?* Çev.: Misket Gizem Gürtürk. İstanbul: İletişim Yayınları

Delaney Carol L. (1991) *The seed and the soil: gender and cosmology in Turkish village society*. Berkeley: University of California Press

Delaney, Carol (2001) *Tohum ve Toprak*. Çev.: Selda Somuncuoğlu ve Aksu Bora. İstanbul iletişim Yayınları

Devereux Stephen, John Hoddinott (eds.) (1993) *Fieldwork in Developing Countries*. Boulder Colorado: Lynne Reinner Publishers
Fernea, Elizabet W. (1965) Guests of the Sheik: an invitation to visit a Harem. New York: Doubleday
Fernea, Elizabet W. (1969) *Guests of the Sheik*: an etnography of an Iraqi Village. New York: Doubleday
Fernea, Elizabet W. (2004) *Şeyhin Konukları: Bir Irak Köyünün Kadınları*. İstanbul: Epsilon
Feyarebend, Paul (1989) *Yönteme Hayır*. Çev.: Ahmet İnam. İstanbul: Ara
Göze, Orhan (2014) *"Alan araştırması Deneyimini Tartışmaya Açmak: İçeriden ya da Dışarıdan Olmak, Çoğul Kimlikler ve Toplumsal Cinsiyet"* Fe Dergi: Feminist Eleştiri (6/1), s:54-67.
Russel Keah, John Urry (1994) *Bilim Olarak Sosyal Teori*. Çev.: Nilgün çelebi. Ankara: İmge
Sunar, İlkay (1986) *Düşün ve Toplum*. Ankara: Birey ve Toplum Yayıncılık
White, Jenny B. (1994) *Money makes us relatives* : women's labor in urban Turkey. Austin, TX : University of Texas Press
White, Jenny B. (1999) *Para ile Akraba: Kentsel Türkiye'de kadın emeği*. Çev.: Aksu Bora. İstanbul: İletişim Yayınları

Özet

Araştırma Sürecini Açmak: Bir Vaka ve Bir Sosyoloji Araştırması

Araştırma süreci, felsefi sorunsallaştırmadan "self-reflexivity" tartışmalarına ve sürecin sadece mekanik yönünün kayda alınması gibi hafıza oluşturma eylemine kadar geniş bir yelpazede ele alınabilecek bir süreçtir. Süreci bilgi üretme alanına dahil etmek ayrıca problemli bir meseledir. İçinde araştırmacılar için "tehlikeler" barındırmıyor demek yanlış olur. Örneğin alan deneyimi ya da tanıklığını yazarken kurgu ya da anı olarak değerlendirebilecek bir noktaya varabilirsiniz. Disiplinler arası çalışmaları önemsemek, bu şekilde ortaya çıkabilecek uç noktaları törpüleyebilir ama bir disipline özgü derinliğin kazandıracağı sorgulama düzeyini tutturamama, her zaman yüksek bir olasılık olarak ortada durmaktadır. Bir taraftan her disiplinin hassaslıklarına hakim olabilmek diğer taraftan konuyu her disiplinin göremediği bir kör noktadan sunabilmek, kotarılması kolay olmayan bir formasyon demektir. Bunu aşmanın en etkili yollarından birisi kuşkusuz farklı disiplinlerde uzmanlaşmış araştırmacıların birlikte çalışmasıdır. Böylece ortak sorular bir diyalog içinde derinliği kaybetmeden gelişme şansı bulabilir ancak bu tür işbirliğinin uzun erimli örnekleri gerecekten çok fazla değil. Ben burada bu tür sorunları daha iyi görmemizi sağlayacak ve elimizi en azından biraz daha güçlendirecek yolun, her disiplinin araştırma sürecini yazım sürecine dahil etmesinde olduğunu ileri süreceğim. Bu nedenle araştırma süreci bilgi üretme sürecinden koparılmamalıdır ve yazma sürecine dahil edilmelidir ve böylece okuyucuya açık hale getirilmedir. Bu yazıda antropoloji içinden bir vakaya ve bir kırsal sosyoloji çalışmasına bakarak araştırma sürecinin problematik doğasına, küçük de olsa, bir katkı yapmayı amaçlıyorum.

Anahtar kelimeler: Araştırma Süreci, Self-reflexivity, Kırsal Sosyoloji, Etnografi.

Abstract

Opening Up The Reserch Process: A Case End A Sociological Research

The research process is a process that can be addressed in a wide range, ranging from philosophical problematization to an account of self- reflexivity as well as an action to create a memory through the mechanical nature of registration. To include it in the process of knowledge production is a problematic issue in itself. Also such an effort may pose a "danger" for researchers. For instance, you may end up writing something that most readers would call a fiction and/or a memoire while writing field experience. Paying attention to interdisciplinary studies can be a solution in preventing it from happening. However, there is always a good chance to fail. On the one hand you have to know the sensitive issues of different disciplines well enough, on the other, you need to look at them from an angle that not every discipline takes. This is not an easy task to achieve, and that it requires a good deal of education and training to ascertain the quality of research. There is an easier way to handle this: scholars and researchers from different disciplinary backgrounds could work together and thus the questions they pose and issues they raise can have a chance to develop without falling into tourism. However, it is not easy to find such collaboration very often. Here I argue that one solution in seeing and handling the problem better is that the research process should not be separated from the process of knowledge production. It should be part of the process of writing the final text, and made clear to the reader. In this paper, referring to a case in anthropology and a research in rural sociology, I aim to contribute at least to some extend to the problematic nature of the research process.

Keywords: Research Process, Self-reflexivity, Rural Sociology, Ethnography.